

ספיר וההלום

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאצרות תורת החסידות
עשובצות זהב ועסודרות
משיגוריו ושיחותיו של
רבי מנחם מענדל פערמאן שליט"א
ראש השנה

שבת קודש

אבסוף גיגם שבת
בקדושת השבת וסגולתה

על התורה

שלהבות קודש והגיגות חכמה
עפרשת השבוע

דמות דיוקנו של אביו

יום כ"ב באייר היה אצל הגאון רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל יום מיוחד לשבח והודיה לבורא יתברך, ביום זה ניצל מידי הרשעים ימח שמם. השחרור היה בהיותו במחנה 'טרונישטאט', שם חלה כמו רבים בטיפוס הבהרות, חמומו עלה עד שהתדרדר מצבו והוא חלה גם בדלקת קרום המוח.

כך שכב כשבעים בלי הכרה בבית חולים צבאי רוסי שהיה שם. למראה מצבו הגרוע חשבוהו כמת והשליכו אותו דרך החלון לבריכת המים בחצר בית החולים. בדרך נס עבר שם רופא שהחליק ונפל בדיוק על גופו. הרופא ששכב על הארץ בסמוך לרבי יצחק שלמה, שמע שיש בו דופק ורוח חיים, ומיד החזירו אותו לבית החולים ושם טיפלו בו עד שלאט לאט שב לאיתנו.

לימים סיפר שמצבו היה אז כתינוק שנולד, כי שכח כל תלמודו וכמעט לא ידע אפילו צורת אות, עד שריחמו עליו מן השמים ועל ידי יגיעה רבה שב לתלמודו ולאיתנו הראשון. בימים ההם ששכב בלי הכרה ומשותק בצד שמאל, התעורר במקצת והנה הוא רואה במחזה את אביו ואמו מוקפים באש.

החל רבי יצחק שלמה לצעוק אליהם: מפני מה נשארת אני כאן בעולם העכור ולא זכיתי להתהלך על קידוש ה' כמוכם? הרי בין כה איני יודע ללמוד ולהתפלל ולמה לי חיים? ענה לו אביו להרגיעו: תדע לך חזק שכבר הבטחתי לך כשנפרדתי ממך שתזכה להרבין תורה ברבים.

בספר 'דרשות מהרא"צ בריסק' הביא (פרשת ויחי) רמז בדברי הפסוק (דברים כ"א) 'כי תצא למלחמה על אויבך'.

'כי תצא' ראשי תיבות: 'כל ימך תצייר צורת אביך', באופן זה תצא למלחמה נגד היצר הרע ותנצחו, ועל ידי זה 'נתנה ה' אליהי בידך'. וכן 'כי תבא אל הארץ', 'כי תבא' ראשי תיבות: 'כל ימך תצייר בית אביך', באופן זה תבוא אל הארץ ותעבוד את ה' בארץ הקודש.

כי תבנה בית ה' – ראש השנה

בבית הרב הקדוש בעל 'דברי חיים' מצאנו זיע"א נהגו להשמיע בכל סעודות שבעת ימי המשתה דברי ברכנות, והנהוג היה שעשו זאת בדרך נושא ונותן איש עם רעהו. פעם אחת, כיון שהבדחן המוזמן איחר פעמי לכו, אמר 'הדברי חיים' בעצמו דברי ברכנות.

ותחת פיו הקדוש בכתוב (דברים כ"ח) 'כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך', 'מעקה' ראשי תיבות: 'מלך על כל העולם'.

אמר השני: הלא מעקה כתוב בק' ולא בכ'? השיב הרב מצאנו זיע"א: הלא אמרו חכמים בת ק' כבת כ'...

יש לפרש עומק הדבר ש'מעקה' עניינו 'מלך' על כל העולם, בהקדם סודו הבית והמעקה הוא ראש השנה בו אנו מבקשים כי הקדוש ברוך הוא ימלוך על כל העולם, וכפי שהגיד הגאון הקדוש האביר 'יעקב' זיע"א בספרו 'פתחי חותם': והוה שנאמר 'כי תבנה בית חדש', 'תבנה בית' גימטריא 'זה ראש שנה' עם הכולל, 'חדש גימטריא 'זה כפר', לרמז דראש השנה ויום הכפורים הם בנין כל העולם מחדש. לכן באלה הימים הזהיר בהם למיתוק הדינים, ומיתוק הדינים הוא שתכוון הרי"ו האמור בצורת ההווית דכריות וקפיות דברכת אבות.

וזהו 'ועשית מעקה לגגך', 'מעקה' גימטריא עם הכולל 'רי"ו', 'גגך' גימטריא 'כו' שהוא שם הוי"ה. דהיינו, כוון הרי"ו בשם הוי"ה כאמור, וכו' ולא תשים דמים בביתך', דהיינו כדי שלא יתגברו הדינים בעולם שהוא ביתך המזוה בבית חדש.

וכן אמר הרב הקדוש בעל 'דגל מחנה אפרים' זיע"א (פרשת כי תצא) על פסוק זה: יש לומר על דרך רמז על יום המשפט שהוא ראש השנה, דהנה ידוע כי זה היום תחילת מעשים, ובכל ראש השנה נחחדש העולם ושבים כל הדברים למקורם ועיצומם של יום מעורר זה בכל ראש השנה.

וזה יש לומר שמרמז כאן 'כי תבנה בית חדש', היינו בראש השנה כשמגיע העת להתעורר שיבנה העולם בנין חדש כנ"ל, אז תראה 'ועשית מעקה' עם הכולל גימטריא רי"ו מספר גבורה, 'גגך' מספר כ"ו שם הוי"ה ב"ה שורש החסדים והרחמים, והיינו שתראה לשתף גבורה וחסד להמתיק הגבורה ולהפך מידת הדין למידת הרחמים, והבן.

פניסה בזכות התורה

פעם התאונן אברך לפני הרב הקדוש השפת אמת' מגור זיע"א, שחמיו מתקשה בפרנסתו ואינו מצליח לעמוד בהבטחתו ולספק לו את מזונותיו, והוא חושש שייאלץ לצאת לעסוק במסחר. שאלו השפת אמת' אם חותנו עוסק בתורה, וענה האברך, כי חותנו אדם פשוט ואינו למדן. אמר לו הרבי: באם תתמיד אתה בלימודך, יעזור השם יתברך שיהא לחותנך פרנסה ויכולת להחזיק. וכדמצינו לשון הגמרא 'תלי תניא כדלא תניא'.

סיפר הרב הקדוש הבית ישראל' מגור זיע"א: מעשה בחסיד ר' לייבל גלאר ז"ל, שישב שנים אחדות אחר נישואיו על התורה והעבודה, והסתופף בצילו של הרב הקדוש השפת אמת' זיע"א. כשנשלמו שנות הקעסט שהבטיח לו חותנו, נאלץ ר' לייבל להתפרנס בעצמו. הוא פנה למסחר, אך הקפיד להקדיש לעסקים לא יותר מארבע שעות ביממה בעוד שאר עיתותיו נשארו קודש לתורה ולעבודת

המשך בעמוד ד'

ראש השנה שהל' לזוהר בשבת

שנא יעבירי

אין ערוך למעלת מצוות תקיעת שופר שנצטוונו עליה בתורה, ועל ידה עולה זכרון ישראל לטובה לפני הבורא יתברך ביום הדין, וזוכים ישראל לכל מיני השפעות טובות בגשמייות וברוחניות. אמנם, מצווה חשובה וחביבה זו נדחת מפני השבת.

לא זו בלבד, אלא שדחיית המצוה איננה מפני שבתקיעת השופר מתחללת השבת, שכן התקיעה 'חכמה היא ואינה מלאכה', כלומר, אין זו אחת ממלאכות השבת האסורות בתורה, אלא איסור מדרבנן, שמא יבוא התוקע לתקן כלי-שיר, ואם כן מן הדין שידחה האיסור מפני מצוות עשה מן התורה.

אף על פי כן העמידו חכמים דבריהם אף במקום קיום מצוות עשה מן התורה, וקבעו שאין לתקוע בשופר כאשר חל ראש השנה להיות בשבת, וזאת מפני החשש שמא ילך התוקע ללמוד אצל הבקאים ויעביר את השופר ארבע אמות ברשות הרבים, שפעולה זו היא אחת משלושים ותשע המלאכות שאסורות בשבת מן התורה.

גזירה זו גזרו חכמים בכל תפוצות ישראל, מלבד בירושלים עיר הקודש ובכל מקום שיש בו בית דין קבוע של דינים סמוכים, שם אין לחשוש שיבואו להיכשל בהעברת השופר ארבע אמות ברשות הרבים (רי"ה כט).

יש שיתמה: הרי תקיעת שופר מותרת בשבת מן התורה, ובמעשה התקיעה עצמו אין השבת מתחללת.

את טעמה של תקנת חכמים שלא לתקוע, פרש האמורא הקדוש רבה בר נחמני מפני חשש שאדם שאינו בקי בסדר התקיעות יקח את שופרו בידו וילך ללמוד אצל החכם, וכך יכשל באיסור העברה ארבע אמות ברשות הרבים.

חשש זה נראה רחוק למדי: לרוב, המתמנה לתקוע בשופר בקי הוא במלאכתו ומתכוון לכך עוד לפני ראש השנה, מה-גם שאין הקהל בוחר אדם בור ועם הארץ אלא ירא שמים ותלמיד חכם שאין ספק שיוודע הוא היטב את איסור העברה ברשות הרבים.

וכי מפני שעלולים להיות כמה יהודים פשוטים שלא התכוננו לתקיעת שופר ולא מצאו מי שיתקע בעבורם, ויש לחשוש שיבואו להעביר את השופר

ברשות הרבים, נבטל את כל עם ישראל מן המצוה החביבה של תקיעת שופר?! הן האירכו בזוהר הקדוש (ח"ג דף צ"ט:) לבאר את אפני התקיעות ופעולתן הנשגבת במרומים, ובכוון עובר הקדוש ברוך הוא מכיסא דין לכיסא רחמים. ובמקום אחר (ח"ג דף יח.) אמרו, שאילולי היתה מדת הדין ולעמוד בפניה, וקול השופר מדת הדין ולעמוד בפניה, יכול לסבול את היוצא מן התקיעות עולה עד כיסא הכבוד, ומעורר את הרחמים.

אמנם אין לחשוש מדברי רבי יצחק (רי"ה טז.), ששנה שאין תוקעין בה בתחילתה - יש לחשוש מסופה כיוון שרשטן המקטרג לא התערבב על ידי התקיעות, שהלא אמרו רבותינו בעלי התוספות (שם ד"ה שאין) בשם אחד מרבותינו הגאונים בספרו 'הלכות גדולות', שהכוונה רק לשנה שלא תקעו בה עקב אונס, ולא כאשר חל ראש השנה להיות בשבת, שאז אין תוקעין מן הדין.

אך מכל מקום, עדיין יש לתמוה על ביטול המצוה הנעלה וכל הכרוך בה עקב חשש זה שנראה לעינינו רחוק. האם מפני אותם יהודים עמי-הארץ מוותרים אנו על כך ביום הדין?!

סוד התקיעות

על מנת לפתוח פתח להבנת הדברים, נציג תחילה שתי מעשיות כהקדמה לבאור העניין:

היה זה חודש אלול. לפני הרב הקדוש רבי ירחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר בעל ה'ישמח ישראל' זיע"א, בא החסיד ר' אברהם מאיר מוורשה, שהיה מחשובי החסידים ושימש רבות בשנים כ'בעל תוקע' בחצר הרבי.

בכל שנה היה ר' אברהם מאיר בא לפני הרבי ומבקש בדחילו שיואל הרבי ללמוד את סוד כוונת התקיעות, אך הרבי מעולם לא מלא את מבוקשו ותמיד דחה אותו בדברים.

אך ר' אברהם מאיר לא התייאש, ואף על פי שכבר הורגל בסורו היה חוזר ומנסה את מזלו בכל שנה מחדש.

בשנה ההיא אירע הדבר. בעת שחילה ר' אברהם מאיר את פני הרבי כמדי שנה, האיר אליו הרבי פנים ולראשונה אמר לו: 'רצונך ללמוד את כוונת התקיעות? אם כן, הקשב נא לדבריי!'

ר' אברהם מאיר התקופף בהתרגשות, הנה עומד הוא להתוודע לסוד הגדול שאליו הוא נושא את נפשו זה שנים ארוכות.

המשך בעמוד ב'

"סוד התקיעות הוא אהבת ישראל!" אמר לו הרבי.
 "אהבת ישראל?!" תלה בעל התוקע עינים מאוכזבות ברבי.
 "כן, לאהוב כל יהודי ויהודי, יהיה מי שהיה!"

"סבור אתה ודאי שאני מתכוון ליהודי שומר תורה ומצוות מדקדק בקלה כבחמורה? שמא סבור אתה שאני מתכוון אפילו ליהודי כזה שבא לבית הכנסת לעיתים בלבד?"

אם תרחיק במחשבתך, תחשוב שמא ואולי מתכוון הרבי אפילו למי שבא אחת בשנה בלבד, ביום הכיפורים?

דע לך שלא! הפתיע הרבי את ר' אברהם מאיר.

"כוונתי ליהודי כזה שמתגורר בכפר נידח בין הגויים ואין לו שמץ של מושג יהודי. יום אחד יוצא הוא הרחוב, והנה, כל החנויות שבעלות יהודית עולות על מסגר וברית. 'מה אירע היום?' הוא שואל.

'דויען סאנדר' - יום המשפט, עונים לו שכני הגויים. במאמץ רב נזכר היהודי ביום קדוש שהיו הוריו מצינים בילדותו, וזעזוע עובר בו. הוא שב נסער לביתו, ואומר לאשתו בהתרגשות: 'היום יום המשפט, בוא ניסע העירה לבית הכנסת, כך נהג גם סבי'!

האישה תמהה לעומתו: 'מה פשר הבהלה? טרם אכלנו ארוחת צהריים!' שומע הכפרי, והיות שהחנויות סגורות, הוא נוטל את רובה הציד שלו ויוצא ליער הסמוך, דצ ארבעת ומביאה לאשתו שתצלה אותה לארוחת צהריים.

אחרי הארוחה הוא מתגלח בתערי; הלא עליו להראות במיטבו לכבוד החג! רותם את סוסו ויוצא העירה.

בפתח בית הכנסת נצצר הכפרי מהורהר: מה יעשה בבית הכנסת? הלא אינו יודע לקרוא!

והוא לוחש בלבו תפילה: 'ריבוננו של עולם, יודע אתה שאני יודע לקרוא ולהתפלל, אם כן, לשם מה לי להיכנס לבית הכנסת? כל שיש לי לומר לך הוא: תודה על כל מה שנתת לי בעבר, ואנא תן לי ברכה ושפע גם בעתיד'. מסיים את התפילה קצרה' שחיבר, ופונה לשוב לביתו.

סיים בעל הישמח ישראל' את דבריו, ופנה לתוקע: "שומע אתה? ליהודי כזה התכונת, גם יהודי כזה יש לאהוב אהבת נפש!"

ר' אברהם מאיר הנרעש טרם עיכל את הדברים, ומפני יוצאת הקריאה: "רבי! יהודי כזה רק הרבי מסוגל לאהוב!"

"ומה חשבת? שסוד התקיעות נקנה בקלות?! הלא חפצת לדעת את סוד התקיעות. דברים אלה אינם נקנים באמירה בלבד, והרבה יש לטרוח ולהתייגע כדי להשיג את מדרגת אהבת ישראל האמיתית. ואם כדברך, שלא הגעת למדרגה זו לאהוב יהודים שכאלו - מי יודע אם יצאתי ידי חובתי ממך בתקיעת שופר בשנים עברו..."

כי תקיעת שופר ענינה הוא לעורר רחמים ורצון לפני השם יתברך על בניו האהובים - הסביר האדמו"ר רבי אברהם מנחם מאלכסנדר זצ"ל בעל 'אמרי מנחם'. ועל ידי אהבת ישראל - כאשר אוהב כל יהודי ויהודי מישראל, בשל העובדה שהוא בנו של הבורא, מעורר הוא את רחמי האב על הבנים.

הקשר לקול שופר

ולאור המעשה המורטיט הבא, יתבראו דברי בעל 'שמח ישראל' מאלכסנדר,

ותבהר טעמה ופשרה של גזירת חכמים שלא לתקוע בשופר מחשש שיבואו עמי הארץ להעביר את השופר ארבע אמות ברשות הרבים.

נוהג היה הרב הקדוש רבי אשר מסטולין זי"ע להסתגר בחדרו בראש השנה קודם התקיעות. כרבע שעה היה הצדיק מתבודד בחדרו, ואיש בעולם לא ידע מה מעשיו באותו זמן.

באחת השנים התמהמה הרבי מאוד בחדרו. זמן רב חלף, למעלה משעה, והוא עדיין מסוגר בחדרו.

דאגה הזדחלה לליבות החסידים הממתנים בבית המדרש לתקיעת שופר. מה אירע בשנה זו? מי יודע מה מתרחש כעת בעולמות העליונים, שמא עמל הצדיק לבטל גזירה קשה המרחפת מעל ראשי ישראל? שמא מלמד הצדיק זכות על ישראל מפני קטרוגיו של השטן?

רק כעבור זמן רב נפתחה הדלת. הצדיק עמד בפתח החדר ולא יצא. פניו בוערות כלפידים.

"הבחור שלמה, היכן הוא?" שאל. החסידים שתקו במבוכה. איש לא הגיב. "האם הגיע היום לתפילה?" שאל הרבי, ושוב נענה בשתיקה מתוחה.

הצדיק המתין עד שאחד מזקני החסידים שבר את הדממה.

"לצערנו, כבר זמן רב לא בא שלמה לבית המדרש, ואף היום נפקד מקומו..." אמר בשפל קול.

הרבי העביר את מבטו על החסידים, והודיע: "לא אתקע בשופר עד ששלמה יבוא לכאן!" ותכף סב על עקביו וחזר להסתגר בחדרו.

שלמה זה היה מבחירי הבחורים בסטולין, ומעוטס היה בכל המעלות שנמנו בבחורי חמד בזמנו ההוא.

לפי שבימים ההם טרם קמו ישיבות חסידיות - ישובים היו הנערים ב'קלויזים' ובשטיבלאך החסידיים והוגים בתלמודם, וכך נוהג היה גם שלמה דגן שהיה שקוד על תלמודו באחד מבתי המדרש שבעיר, ומתעלה בתורה ויראת שמים.

וביום סגריר אחד הצליח היצר הרע להפיל את שלמה במכמרתו הפרושה לרגלי כל בן-אנוש.

השגחה ראויה לא היתה על אותם בחורים שלמדו ברשות עצמם בבית המדרש, ושלמה נכשל בהתחברות עם חברים רעים, נערים מנוערים ממצוות, שהשליכו לחיקן ספרי מינות והבל, שסמאו את עיניו והיטו את לבו מן התורה האהובה.

בתחילה היה השינוי בלתי-מורגש. שלמה המשיך להופיע בבית המדרש כמדי-יום, אולם התמדתו פחתה והתלהבותו הצטננה. לימודו היה בכבדות ובעצלות, ועבודת הבורא - כלאחר יד וכמי שכפאו שד.

בתפילה זלזל, ועיניו שהיו מושפלות תדיר בלכתו ברחוב החלו לשוטט בבל-דעת וחשבון, עד שנעשה לו מר למתוק ומתוק למר. הוא הלך שולל בעקבות מרעיו הנלווים, עד שנטה מדרך התורה המסורה ועזב את בית המדרש לחלוטין, על כל המשתמע מכך.

לבית הוריו לא שב. אורח החיים שנסחף אליו, מנוגד היה בתכלית לטהרת ביתם, והוא נאלץ למצוא לעצמו מקום מגורים וממון למחייה.

מקצוע לא היה בידי של בחור החמד שלפני שעברה עליו רוח רעה ניצל את ימיו הטובים ללימוד התורה. בשל כך הוא נאלץ לחזר אחר בעל מלאכה שיוסיף לקבלו לעבודה תחתיו.

לעבודה ראויה לשמה לא היה לו סיכוי

להתקבל, והוא השכיר את עצמו לגנר גוי תמורת פרוטות עלובות שהספיקו לו בקושי רב למיטה להניח את ראשו בלילה ולמעט מזון להשביע את רעבונו.

מצבו החמיר הרעוע, והחלפת חיי האושר וההתעלות בחיי צער ודוחק רוחניים וחמריים, לא סיעו לו לפקוח את עיניו, והוא הלך והידרדר מדחי לדחי, עד שכעבור זמן לא נראה כיהודי כלל.

את חיי חי בין הגויים בלא זכר ליהדות, וניסה להשכיח מנשמתו המשתוקקת את צור מחצבתו.

ליגונם של ההורים לא היה גבול. עד לפני זמן קצר קנאו בהם כל בני העיירה על היהלום שנפל בחלקם. "עדי לגדולות" - הצביעו כולם והביטו עליו בהתפעלות, וכעת אפפוס חרפות ובוזיונות למראה הבן המגודל שהפך לגוי גמור לעיני כולם, בלי לחוס על נשמתו ועל צערם של הוריו ומוריו.

הודעתו המפתיעה של הרבי ביום ראש השנה לפני התקיעות - "לא אתקע בשופר עד ששלמה יבוא הנה!" הביאה את החסידים במבוכה.

מהיכן יביאו את שלמה? כיצד יביאו גוי גמור שאינו חפץ בכל קשר עם אחיו היהודים ומתנכר למשפחתו וליהדותו?

חסידים אינם שואלים שאלות, בפרט לא כאשר הרבי והקהל ממתנים לתקיעת שופר התלויה בבואו של שלמה זה, ושניים מנכבדי החסידים התנדבו ללכת להביא את הבן האבוד.

יודעי-הכל שבעירה גילו את אזהם על כתובת מגוריו באזור הגוי של העיירה, והשניים - מעוטפים בטליתות ובידיהם מחזורים עבי-כרס - התדפקו על הדלת בחשש.

אך לשוא. כל רחש לא נשמע מתוך החדר, וכל תגובה לא באה גם לאחר שהלכו על הדלת באגרופיהם.

השניים הביטו זה בזה בצער: "משמע, גם היום הלך לעבודתו..."

סברו וצדקו. בתי הכנסת מלאים בלבבות קרועים המתרפקים על בוראם, בפיות טהורים המתנים את תוקף קדושת היום, ושלמה דגן - פאר העיירה עד לפני זמן לא ארוך, יושב בנגרייה בבגדי נכרים, אווז במסור ומכה בקורנס, ולבו יבש וצחיח.

'ראש השנה היום...' לוחש קול במעמקי ליבו. 'ובכן? מה זה אומר לי?' עונה הוא ללא מלים לאותו קול.

'אחיי מתמוגגים בדמע לפני מלך מלכי המלכים, ואתה רובץ כאן בין ערלים מגושמים ומגוסר רהיטים...' נחף בו הקול. הוא מנסה להתעלם מהקול, וכי ילך כעת לבית הכנסת?

מה לו לגוי גמור ולהיכל המקודש ביום זה? הלא ישליכוהו בו-ברגע החוצה כמכניס צלם בהיכל!

הוא חש עינים נעוצות בו, וכאשר נשא את עיניו, תקף רעד את גופו וסרגל המדידה נשטם מידי.

שני יהודים עבדקנים עמדו מולו מעוטפים בטליתותיהם, ובהו בו בזעזוע. הוזה שלמה?

"ראש השנה היום..." פתח המבוגר שבהם כשהתאושש מהתדהמה.

"יודע אני", השיב שלמה בשפל קול. "הרבי ציווה לקרוא לך. עד שלא תבוא לבית המדרש - לא יתקעו בשופר, אמר נחרצות. כל החסידים ממתנים לך, מבקשים אנו שתואיל בטובך לבוא עמנו", הפצירו בו.

תחינה נשזרה בקולם; שרק לא יסרב. עליהם לשמוע תקיעת שופר, והרבי אמר שלא יתקעו בשופר כל עוד הוא לא יבוא... מבוכתו של שלמה גברה. החיוורון שכיסה את פניו התחלף בסומק עז. הוא יכנס לבית המדרש בעצומה של התפילה לבוש כגוי?!

ובכלל, מה לו ולחסידים הללו? זמזם עזב את חברתם ואת אורח חייהם המיושן. בו הוא לאדיקותם ולשמרנותם, ומה אכפת לו אם יתקעו בשופר או לא?

השליחים המתינו במתח לתשובתו, בעיניו ראו את המחשבות המתורצצות במוחו. לפני זמן מה קנה היצר הרע שליטה מוחלטת בנשמתו של זה, ומה יעשו אם גם כעת יגבר חלילה היצר הרע?

החסידים כולם ממתנים לשובם, והרבי... איך ישובו בידיים ריקות? בכוח לא יוכלו לגרור נער מגודל זה מתוככי הנגרייה הגויית.

מלחמה עזה נטשה בנשמתו של שלמה. הרבי הקדוש מחדרו שבבית המדרש, נהל מאבק איתנים להחזרת הנשמה האבודה. ומאידך, הסטרא-אחרא וכנופיתו משכוהו בכל כוחם שמאלה: "שלנו אתה!!! השכחת?!" צלצלו הפעמונים בקברו.

ואז, התנער שלמה ממקומו. "נלך!" קרא באחת.

התערבב לו השטן וניצח היצר הטוב, והתחברה הקטנה והמוזרה שמה את פעמיה לכיוון בית המדרש.

שני יהודים מבוגרים והדורי פנים עטופים בטליתותיהם, צועדים עם נער מגושם בבגדי עבודה גרים בעצומה של יום ראש השנה. נראה של'גוי-שבת' זקוקים הם. השלושה נכנסו לבית המדרש ופנו הישר לחדרו של הרבי שפתח את הדלת תיכף ומיד.

הוא חיך באהבה לשלמה שעל ראשו נחה באופן מוזר כיפתו של אחד המלווים שכיסה את ראשו בטלית, והכניסו אל החדר.

המתח בקהל רפה, והכל החלו לשוחח ביניהם על המאורע המוזר. לבטח יארך עוד זמן רב עד שיצא הרבי לתקיעת שופר. להפתעתם, לא חלפה אלא דקה, והדלת נפתחה שוב. מן החדר יצא שלמה בבגדי העבודה שלו. אחריו יצא הרבי שצעד בזריזות למקומו, תוך שהוא רומז לשלמה לעמוד בסמוך אליו, והורה לפתוח באמירת מזמור 'למנצח' שקודם התקיעות.

שלמה לא שת לבו למבטים שננעצו בו. במשך כל התפילה עמד כשפניו כבושות במחזור, ושפתי הרוטטות ממלמלות מלים קטועות מן התפילה.

מפעם לפעם רעדו כתפיו בכבי כבוש, ניכר היה ששכבות הזוהמא שכיסו את הנשמה היהודית שבקברו התקלפו, וגל של תשובה והיטהרות שטף אותו.

תיכף עם סיום התפילה נשטם שלמה מקהל הסקרנים שהקיפו, וחמק לו לבית הוריו שלא האמינו למראה עיניהם.

חלפו כמה ימים עד שנראה פרצופו של שלמה בשנית בבית המדרש. רגוע היה יותר, והסכים לענות לשאלות החסידים. הוא תיאר באזניהם את ירידתו הרוחנית וכיצד יצא לתרבות רעה עד שנטש את הכל מאחורי גולו לטובת העולם הגוי. שם - בטוח היה שימצא אנשים שוחרי קדמה ואוהבי תרבות שיעריכוהו ויקרבוהו, ובקרבם יטפס לפסגות נישאות מעבר לחומות היהדות. החשוכה יוצמה את הנאות העולם הזה. אלא שהמציאות טפחה על פניו מהר מן הצפוי.

חבריו הנלווים שנדמו לו כאוהביו בשעה

שישב בבית המדרש, הפנו לו עורף כאשר התפתה לעצמם הרעה. "לד תפנוקים, טוב לו שיתחנך מעט..." הפטירו אחריו, והותירוהו לרעוב ללחם ולישן ברחובות.

גם הכפריים שבנגרייה, אותם ראה כעומדים ברום המעלה, לא קבלוהו כאחד משלהם.

למראית עין דיברו עמו כשוה, אך מאחורי גבו היו לועגים לו, ליהודי המתחפש לגוי, ולא פעם, כאשר התפרצה שנאתם הכבושה - שנאת עשו ליעקב, חשפו את תעובם כלפיו והתאנו לו.

ובליל ראש השנה - "לא ידעתי אפילו את התאריך", אמר שלמה, "אך בשכבי על משכבי נדדה שתי מעיני, ובעודי מתהפך מצד לצד, נגלתה לנגד עיני דמותו של הרבי..."

בהלה אחזתני, ובשרי סמר.

ובחלום-הקיץ זה, שומע אני את קולו אומר לי: 'ראש השנה היום! מחכה אני לך למחר בבית המדרש! יהודי אתה, ועליך לבוא לתפילה ולתקיעת שופר...'.

הסתייגו את מחזה הבעות, אך כאשר קמתי בבוקר שבו אלי סיוטי הלילה ולא עזבוני. הרהרתי בשפלות מצבי: היכן הייתי בעבר והיכן אני היום? התפתיתי ללכת אחר בארות שברים ולא מצאתי מאומה...

בכוח התגברתי על ההרהורים הטורדניים, ויצאתי למקום עבודתי. באמצעות העבודה הקשה אתפטר מהם, חששתי.

אך גם בנגרייה אפפוני הרהורי חרטה, ולא הצלחתי לעבוד כלל.

במוחי צפו קטעי תפילה ורגעי התעוררות מן הימים הנוראים והטובים, עת נמניתי על בני העלייה ומאום לא חסר לי. בכל אשר שלחתי ידי באותו בוקר - נכשלתי. כפיסי העץ הושחתו וכלי העבודה התקשו, עד שעוררתי את זעמו של המנהל שהמטיר על ראשי קיתון של גידופים וקוללות כמיטב המסורת האוקראינית המגושמת.

ברגע שלאחר מכן נכנסו שליחי הרבי, ואמרו לי כי הרבי ממתיק לי לתקיעות...

באותו רגע הסתחרר ראשי, ובכרי פקו.

לא חלום היה זה כי אם מציאות, משמים הושיטו לי את החבל, ועלי רק לאחוז בו. עתה עלי להחליט אם לעשות את הצעד חזרה או

להמשיך בעמוד ד'

תפילה

פגנים וערגליות בעניני עבודה שבלב זו תפילה

התפילה ביום הדין

למשפט עמדו היום

דבר פלא הוא שכלל התורה כולה לא נזכר שראש השנה הוא יום הדין, אלא 'יום הזיכרון' ו'יום תרועה' בלבד. ולא נתפרשו מהותם של זיכרון ותרועה אלו, אלא בדברי חז"ל.

המקום היחיד בספרי הקודש שבו נרמז המשפט בראש השנה הוא בשירי דוד המלך שאמר (תהלים פא ד) 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו, כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב'.

טעם הדבר הוא בחסדי הבורא עלינו להסתיר את יום הדין בתורה, על מנת שלא ידע המקטרג מתי הוא יום הדין, וכך יקבל את תשובתו במידת הרחמים, ויכתב לחיים טובים.

וכן אמרו בזהר הקדוש (ח"ג ערה), שהירח מתכסה בראש השנה מפני שבהגיע ראש השנה בא השטן לקטרג לפני הקדוש ברוך הוא על ישראל, ואומר לו הבורא יתברך להביא עדים על חטאיהם. כאשר הולך השטן להביא את השמש והירח שיעידו על פשעי ישראל, מתכסה הירח ונעלם.

אמנם, פסוק נוסף מצאנו בספר תהלים הרומז באופן ברור ליום הדין, והוא הפסוק (תהלים קיט צא) 'למשפט עמדו היום כי הכל עבדיך'.

והצביע הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל על דברי הזהר הקדוש (ח"א לב), שבכל מקום שנאמר בתורה 'היום' - רמז הוא לראש השנה, אם כן גם 'למשפט עמדו היום' הינו בראש השנה שהוא יום המשפט. ועוד הוסיף רמז לדבר שפסוק זה עולה בגימטריא 'ראש השנה'.

וכדמות ראייה לדבר, מצאנו לחכמינו הקדושים שדרשו בפסיקתא רבתי (פ' פסוק ה) על דינו של אדם הראשון שאירע בראש השנה. כיוון שבראש השנה נברא האדם הראשון, ובו ביום חטא ונידון כמו שאמרו חכמינו במסכת סנהדרין (נח).

וכך דרשו את הפסוקים שאמר דוד המלך לפני הקדוש ברוך הוא (תהלים שם פט-צ): 'לעולם ה' דברך נצב בשמים, לעולם, אף בעת המשפט, דן אתה אותנו במידת הרחמים הרמוזה בשם הויה'.

'לדר ודר אמונתך כוננת ארץ ותעמד' - כבר בראשית הבריאה דן הבורא יתברך את האדם הראשון במידת הרחמים.

'למשפט עמדו היום כי הכל עבדיך' - וכך עתיד אתה לדון את בניו ביום הדין במידת הרחמים.

וכך אמרו גם במדרש (ויק"ר כט א): 'אמר הקדוש ברוך הוא לאדם: זה סימן לבניך; כשם שעמדת לפני בני היום הזה ויצאת בדמוס, כך עתידני בניך לעמוד לפני בני ביום זה ויוצאין לפני בדמוס, אימתי? בחדש השביעי באחד לחדש' (ויקרא כג כד).

ומחובתנו לדעת שאין לנו כל השגה בחטאו של אדם הראשון שהיה יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא בעצמו.

והיה הרב הקדוש רבי חיים מצאנז זי"ע אומר במתק לישונו על דברי המקובלים (מדרש תלפיות ענף אד"ר, אוה"ח ויקרא יט כו) שעתיד היה האדם הראשון לאכול מעץ הדעת במצוות הבורא יתברך בליל השבת: 'מי יתן וזוכה לעמוד בתפילה ביום הכיפורים באותה הכנה וכוונה שהכין אדם הראשון את עצמו לאכול מפרי עץ הדעת בליל שבת...'.

אלא שהצליח מעשה שטן וקדם ואכל ממנו בערב בטרם יצא יציר אסור עליו.

יהו שבטי ישראל

וכאן המקום להביא את דברי המשגיח הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל בפירוש המילים 'כי הכל עבדיך', להתייבץ למשפט לפני הבורא באחדות עם כלל ישראל; 'כי הכל עבדיך'.

שכן דרשו בספרים (שם משמואל שמיני תרע"ה ד"ה ואל בני ישראל) מדברי הכתוב (דברים לג ה) 'יהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל', שהמלכת הקדוש ברוך הוא על ישראל היא על ידי התאחדות ישראל.

וכך דרשו חכמינו בספרי: 'כשישראל שווים בעצה אחת מלטה - שמו הגדול משתבח מלמעלה. אימתי? בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל - כשהם עשויים אגודה אחת ולא כשהם עשויים אגודות אגודות'.

וזהו כוונת דברי הזהר הקדוש (ח"ב מד): על הפסוק (מלכים ב' ד) 'בתוך עמי אנכי ישבת', שבראש השנה על האדם להיכלל עם הציבור ולא לפרוש ממנו, על מנת לזכות בדיון.

וכן כתב המקובל הקדוש רבנו נתן נטע שפירא מקראקא זי"ע בספרו 'מגלה עמוקות' (פר' ויצא ד"ה והנה באר), שבתב 'ציבור' עולה בגימטריא כמניין 'רחמים', לרמוז על הרחמים המתעוררים על ידי אחדות הציבור.

גם הרב הקדוש רבי יצחק אייזיק הכהן מקוריץ זי"ע דרש בספרו 'ברית כהונת עולם' (מאמר אילו של יצחק פי"ד), שבהתחבר כל ישראל כאיש אחד, לא תשוב ריקם תפילה ה'ציבור' שהיא ראשי תבות צדיקים בינונים ורשעים.

כרב עם הדת מלך

מעלה נוספת יש בתפילה בציבור, שכוח הציבור בהתאספותו רב עם הדרת מלך יפה להתעוררות בתפילה, ובפרט כאשר מתפלל האדם במחיצת רבותיו וחבריו ובהנהגות ובנוסחאות שרגיל הוא אליהן מימי נעוריו, נקל לו להתעורר בתפילה.

וסיפר כ"ק אדמו"ר רבי דוד אביחצירא שליט"א על אחד מתלמידיו שישבת סלבודקא שהתגורר בעירה קטנה בליטא, בה לא נמצא מי שידע לתקוע בשופר מלבדו.

עז היה חפצו של אותו תלמיד לעשות את הימים הנוראים בהיכל הישיבה ולהתעלות במחיצת רבותיו וחבריו, אך לא יכול היה להותיר את תושבי העיירה בלא בעל תוקע לראש השנה, והועיד את השאלה לפתחו של רבו הגאון הצדיק רבי נתן צבי פינקל, 'הסבא מסלבודקא' זצ"ל.

תמה ה'סבא': 'היעלה על הדעת להשאיר את בני העיירה בלא תקיעת שופר בראש השנה?!' הבין התלמיד את הרמז, ונטע לביתו לתקוע לתושבי העיירה בראש השנה, וכחלוף ימי החג שב לישיבה לעשות בה את היום הקדוש.

לפליאתו הבחין כי ה'סבא' מתייחס אליו בקרירות, ואינו מאיר לו פנים כתמיד.

קלט התלמיד כי יש קשר בין רחוקו מרבו לנסיעתו לביתו לראש השנה, אך לא הבין מדוע, הן בהוראת רבו עשה זאת!

את קובלתו שטח באוזני ה'סבא': מה חטאי ומה פשעי? בהוראת הרבי נגחתי כך...

נעץ בו ה'סבא' את עיניו הפקחות ואמר לו: 'אכן נהגת כשורה כאשר נסעת לביתך להוציא את הרבים ידי חובת תקיעת שופר, אך בטוחני שאם הייתה התעלות בימים הנוראים במחיצת בני הישיבה חשובה לך מעט יותר - היית מוצא מחליף שימלא את מקומך בעירה, ונותר עמנו בישיבה...'.

מחיצת שבת

בתפילות הימים הנוראים מרבים בשבחי הבורא, ואומרים פיוטים בהם מפארים ומעריצים את שמו הגדול של הבורא יתברך.

מנהג זה מוקשה מדברי חכמינו, שאמרו (ברכות לג: מגילה כה) שאסור לאדם להרבות בשבחו של מקום יותר מנוסח התפילה שתיקנו אנשי כנסת הגדולה, מפני שאין גבול לשבחי הבורא, וכאשר מסיים המורה בשבחים שאינם מנוסח התפילה על דעת עצמו להתפלל, נראה כמי שכיילה את כל שבחי הבורא שאין להם סוף, והרי זה כמחרף ומגדף חלילה.

וכל השבחים שיכול אדם להעלות על דעתו, דומים למלך שהיו לו אלפי אלפים דינרי זהב, ומקלסים אותו בדינרי כסף שאין זה שבח עבורו אלא גנאי.

תשובה לשאלה זו כתב המגיד רבי יעקב ישראל מקרמניץ בפירושו 'שבט מישאל' לספר תהלים (לג א), והסביר כי חשש זה קיים רק בכל ימות השנה, בהם נסתר כבוד ה' מהעולם והשגחתו אינה גלויה.

והרי זה דומה לאדם המשבח את חברו שלא בפניו, שעל כך אמרו חכמים (עירובין יח): שדרך ארץ הוא לומר את כל שבחו, אך אין דרך ארץ לומר את כל שבחו בפני חברו, מפני שנהנה כמחניף לו, אלא יאמר רק מקצת משבחו.

וכיון שכן, אין להאריך בשבחו של הקדוש ברוך הוא, מפני שהרי זה בבחינת 'שלא בפניו' שדרך ארץ הוא באדם לומר את כל שבחו, ועלול הדבר להראות כאילו סיימו לומר שבחו של מקום.

אבל בימים הנוראים בהם יושב הבורא יתברך על כס מלכותו ודן את כל באי עולם, ושהשגחתו מתגלה על כל הברואים, וכלשוננו של רש"י הקדוש (ברכות יב: ד"ה המלך הקדוש), 'שבימים הללו הוא מראה מלכותו לשפוט את העולם', הרי הם בבחינת 'בפניו', שבה דרך ארץ היא באדם לומר רק 'מקצת שבחו', ואף אם יארכו ויוסיפו על השבחים שתיקנו אנשי כנסת הגדולה לא יראה הדבר כביכול כילו לומר את שבחיו, ועל כן התירו להרבות בדברי שבח וקילוס בימים אלו.

ויש לציון שמוצאו לחכמינו שיחסו בחינה של 'בפניו' כלפי הקדוש ברוך הוא, ואמרו (ב"ר לג א): 'מציון שאומרים מקצת שבחו של מי שאמר והיה העולם בפניו, שנאמר (תהלים סו א): 'אמרו לאלהים מה נורא מעשיך', שלא בפניו אומר (שם קל א) 'הו'הו' כי טוב כי לעולם חסדו'.

פגמיו של מלך

לאור דברים אלו הוסיף כ"ק אדמו"ר רבי דוד אביחצירא שליט"א לומר, שגם בארץ ישראל מותר להרבות בשבחו של מקום אף במה שלא תיקנו אנשי כנסת הגדולה לומר. כיוון שהנמצא בשבחי ישראל הרי זה בבחינת 'בפניו', כמו שנאמר (דברים יא יב) 'ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלהיך בה'.

ואם כן אף אם יוסיף על השבחים, עדיין אין זה נראה כמי שכיילה לומר את שבחי אדונו, אלא 'מקצת שבחו'.

וכך באר הרב הקדוש רבי משה מאיהעל זי"ע בספרו 'שמח משה' (פר' בשלח ד"ה ובני ישראל הלכו) את הטעם למה שאמרו חכמינו (מגילה יד), שעד כניסת ישראל לארץ הקדוש בימי יהושע בן-נון יכולים היו לומר שירה לבורא אף בחוץ לארץ, ומשעה שבאו ישראל לארץ שוב אין שירה נאמרת אלא בארץ ישראל, מפני שרק מאותה שעה שנכנסו ישראל לארץ, התגברה בה השראת השכינה יתר על כל העולם, ונהיתה בבחינת 'בפניו'.

ובדרך זו אמרו במדרש תנחומא (בא ה), שעד שלא נבחרה ארץ ישראל היו כל הארצות כשרות לנבואה והיו הנביאים מתנבאים אף בחוזה לארץ, ומשנבחרה ארץ ישראל אין השכינה שורה אלא על מי ששרתה תחילה בארץ ישראל (מז"ק כה).

השם. לימים כשגדלה המשפחה והכנסותיו לא הספיקו כדי פרנסה, שקל ר' לייבל להקדיש יותר זמן לעסקים אך לא הרחיק לעשות מאומה על דעת עצמו. ביתתים נתבקש 'ישפת אמת' לשייבה של מעלה ובנו הרב הקדוש 'אמרי אמת' ז"ע"א הנהיג את עדת חסידי גור.

ר' לייבל הזדרז ונכנס כבר בימים הראשונים לשאול את הרב, האם בשל חוסר ברירה יוסיף עוד שעות למסחר. באורך רוח הקשיב הרבי לשאלה והגיב בקיצור: אך כמה אשמה הגמרא? ... יצא אותו חסיד מעל פניו ותשובתו בידו.

על הפסוקים: 'כי יקח איש אישה ובא אליה ושנאה. ושמ לה עלילות דברים והוציא עליה שם רע ואמר את האשה הזאת לקחתי ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים. ולקח אבי הנער ואמה והוציא את בתולי הנער אל זקני העיר' (דברים כב יג-טו), פרש רבנו האורח החיים הקדוש ז"ע"א בתוכחה מוסר על האומרים שאין להם פרנסה בשל היותם עוסקים בתורה:

"דברה תורה כנגד בני אדם גם בני איש אשר חוזרים פניהם מן התורה, כאמרום כי היום קצר למה שצריך להשתדל על המצוי, ועליהם אמר הכתוב 'כי יקח איש אשה' זאת התורה המאריסה. 'ובא אליה' שכבר זרחה עליהם אורה של תורה בהר סיני וקבלו הלוחות. 'ושנאה', פרוש, שאין לבם חפץ לתת לה עונתה כמשפט. וכשנא מוכיח לדבר אליו למה תמאס אשת נעורים, משיב, כי אין התורה זנה ומפרנסת והוא צריך למחיה, גם אינו רואה סימן ברכה באמצעות למוד הגם כי יעסק בה אין נפתחין לו שערי פרנסה טובה, ואדרבא רואה כי כל האנשים שרחקו ואינם חושבים בה כל עקר בתיבתם מלאים כל טוב.

והוא אמרו 'ושם לה עלילות דברים והוצא עליה שם רע' באמרו 'את האשה הזאת לקחת', פרוש, שאינו כופר בלקוחיה, אלא שאומר 'אקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים', פרוש, לשון חזק, כי עוסקיה סביב יחנו לדפק על דלתי אחרים למצא טרף.

מודיע הכתוב כי הקדוש ברוך הוא ונסתה הנקרא אבי הנערה וכנסת ישראל יתבעו עלבונה של תורה לפני בית דין הגדול, והוא אמרו 'ולקח אבי הנער ואמה והוציא את בתולי הנער', רמז חזק ועליה והשגות רמות יגו באמצעותה יתבעו עלבונה בבית דין כאמרו השערה, והוא מה שאמרו בזה (ח"ג פ"ב) כי עתיד הקדוש ברוך הוא לתבע עלבונה של תורה, וכאמרו במשנה (אבות פ"ו מ"ב) אוי להם לבריות מעלבוניה של תורה."

את בתי נתתי לאיש

מעשה באחד מתושבי שכונת 'שערי חסד' בירושלים שבא לפני הגאון מטשעבין - רבי דב בעריש וידנפלד זצ"ל, להתייעץ עמו בנוגע לשידוך שהוצע לבתו.

סיפר היהודי שהחתן המדובר נחשב

לאחד מבחירי תלמידי הישיבה, למדן וחריף ובעל יחוס מכובד.

נענה הרב מטשעבין: "למדנות ויחוס הם מעלות נכבדות, אך העיקר שעליך לבדוק הוא - מידות טובות!"

והוסיף הרב מטשעבין רמז לדבר במליצה מלשון הכתוב (דברים כב טו) 'את בתי נתתי לאיש הזה': "הדבר הראשון שיש לברר עליו בשידוך - הוא שיהא החתן בגדר 'איש', וביידיש: זאל זיין א מענטש..." (שר התורה עמ' 329)

וכן ספרו על הגאון רבי יואב יהושע וינגרטן זצ"ל מקינצק, בעל החלקת יואב, כי כאשר חיפש חתן לבתו, חקר ובירר האם עדין-נפש ובעל מידות טובות הוא הבחור המוצע, ולא שאל אודות למדנותו וידיעותיו.

כאשר תמהו באוזניו, כיצד מי שנחשב לגאונה של פולין אינו בודק את מדת ידיעת התורה של הבחור ואת חריפותו, ענה:

"להשלים את ידיעת התורה, יוכל החתן גם לאחר נישואיו, אבל המידות הטובות - עליהן להיות מוטבעות בנפשו מקטנות, ואם לא זכה להן, אין לקוות שישנה את טבעו בגרותו..." (זכרון שלמה עמ' תנח)

נקי: קין - קין - יהוס

פעם אחת הוצע עבור הגאון הקדוש בעל החלקת הר"ם מגור ז"ע"א שידוך אחד לא היה לפי כבודו, אך הוא ניאוו להצעה.

אמרה הרבנית כי המחנותים אינם לפי כבודה, ועוד דברים מסגנון זה שנתוודעו לה אחרי בירורים.

ענה לה הרב: "לא טוב לדעת הכל, ואספר לך מעשה: פעם אחת היה מלמד צדיק בכפר אחד, ובכל לילה היה יוצא מחדרו ומתבודד בחוצות כמה שעות.

ראה זאת בעל הבית והיה סקרן מאוד לדעת מה מעשיו של המלמד באישון לילה.

עמד והפציר במלמד זמן רב, עד שלא היתה לו ברירה, וגילה לו כי הוא עוסק בשיחת עופות.

ביקש בעל הבית ללמוד גם הוא שיחת עופות, אך המלמד הסביר לו שאין זה דבר של מה בכך, ויש לעסוק בסיגופים קשים על מנת כן.

בעל הבית היה בוער בסקרנות עד שסבר וקיבל עליו את כל הסיגופים, ואכן, לימדו המלמד שיחת עופות.

תיכף לאחר מכן, היה על המלמד לעבור למקום אחר, ששם לא מכירים אותו, כיון שהיה צדיק נסתר.

ביום מן הימים יצא בעל הבית למסע, והגיע לבית מלון אחד בחצות הלילה. בהיותו שם שמע שיחת עופות, ומצפצופיהם נודע לו כי עומדת לפרוץ שריפה גדולה בביתו.

תיכף ומיד מיהר לביתו והספיק להציל את רכושו מן האש.

כך אירע לו כמה וכמה פעמים שניצל מנזקים שם בדי שיחת העופות.

והיה ביום אחד, שמע את העופות מצפצפים כי בקרוב עומד הוא למות בחצי ימיו.

לא ידע האיש את נפשו מצער, שכן

לא היה בידו לעשות מאום.

והיה בדרכו, פגש לפתע את המלמד ושח בפניו על כך.

אמר לו המלמד: אתה גרמת לך זאת, בכך שהפצרת בי ללמוד שיחת עופות, ולולא שהיית מבין צפצפום לא היית מת.

שכן הנזק והצער שהיו נגרמים לך היו מכפרים עליך, והיית ניצול ממוות. בשל ידיעתך הרבה, מוכרח אתה למות..."

כן סיים בעל 'חידושי הר"ם' ואמר לרבנית: "לא תמיד כדאי לדעת הכל... על הפסוק (דברים כד ה) 'נקי יהיה לביתו' הביא בספר 'שה לבית': סיפר לי אחד בשם הרב הקדוש בעל 'אמרי אמת' מגור ז"ע"א, שבעניני שידוכין כשמציעים לאדם שידוך לבנו יש לבדוק שלשה דברים.

הראשון הוא הקרן, דהיינו מהות המשוכלת בעצמה. השני הוא נדן, דהיינו עניני ממונות כמה נותנים עבורה. והשלישי הוא ענין יחוס המשפחה, שהוא גם כן מעלה חשובה.

ואמר על זה רמז נאה, שיש הבדל בין שלשת הענינים הנ"ל במדת חשיבותם, ומרומם באות הראשונה של כל אחד: קרן, התחלתו באות ה' העולה בגימטריא מאה, כי מהות הקרן בעצמה צריך להיות טוב במאה אחוזים. ומאידך נדן התחלתו באות נ', העולה בגימטריא חמשים, כי בענין זה די בחמשים אחוז.

אבל יחוס התחלתו באות י', העולה בגימטריא עשרה, כי בפרט זה אין מתחשבים כל כך, רק כעשרה אחוז.

לימוד בדיקות ההלכה

סיפר החסיד ר' אברהם יצחק, משמשו בקודש של הגאון הקדוש בעל 'אבני נור' מסוכטשוב ז"ע"א, ששמע פעם אחת מפיו הקדוש, שאם החסידים שישנם בבית מדרשו ולומדים עם מחשבות בטלים, כל שערה ושערה שבראשו נעשית לו כמו מחט ודוקרת את מוחו, ואם מתנהגים החסידים בביתם שלא כשורה, הוא חש בכך תיכף בחדרו, כמו שמונח על ראשו משא כבד.

לפעמים היה שולח אותו לבית המדרש לעורר את החסידים שלא ילכו בהלון ושוב בטל, רק ישוב עצמם ללמוד עם חיות הקדושה, ומאד הזהירים תמיד שהלימוד גמרא לא יהיה בישנוניות ובעצלות, אלא עם רצון והתלהבות, חיות רשפי אש.

ופעם אמו, שכל הדחקות והצרות שיש לישראל בכל העולם רח"ל, הוא מפני שלומדים בישנוניות, ואם היו מציינים לו ולומדים הגמרא עם חיות, היה הוא ערב בדבר שלא יחסר לשום ישראל פרנסה וכל טוב.

על הפסוק (דברים כד יח) 'אשר קרך בדרך ויזנב בך כן הנחשלים אחריך' ואתה עיף ויגע ולא ירא אליהם, פירש הרב הקדוש רבי ברוך ממעז'ביצ' ז"ע"א, שאם אין לך זריזות לתורה ועבודה רק תמיד אתה עייף, סימן הוא שלא ירא אלקים אתה..."

לא, ומלחמה עזה נטשה בקרבי.

לא בקלות ויתר הסטרא-אחרא. את מיטב כוחותיו הטיל למערכה, אך הוא נכשל מול קריאת הרבי.

אם הרבי קורא - מוכרחים לבוא!

דעו לכם, סיים שלמה את סיפורו כשדמעות בעיניו, "אם הרבי קורא - מוכרחים לבוא!"

ויש לנו לשים לב: אם כאשר הרבי קורא 'מוכרחים לבוא' - מה נאמר ומה נדבר כאשר הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו ממתיך לשובנו וקורא לנו 'שובו בנים שובבים'?

כי הבורא יתברך לעולם אינו מתייאש. יושב ומצפה מתי ישובו בניו האהובים, ומתי יפתחו לו פתח כחודה של מחט.

מושיט הוא את ידו לפושעים וימינו פשוטה לקבל שבים, כי 'עד יום מות' של האדם 'תחכה לו לתשובה' להנשנותו לתחייה.

עבר שרבי מנצח לו

שני הסיפורים שהבאנו - מרגשים ומרטיטים ביותר, ושניהם מלמדים אותנו על אהבת ישראל העמוקה המפעמת בליבם של הצדיקים ועל ענינה לתקיעת שופר, אולם יתר הוא המעשה השני ברבי אשר מסטולין על המעשה הראשון, ומלמדנו עד היכן הדברים מגיעים - עד שלא חש הצדיק לטרחא דציבורא ולחסידי הממתינים, להכנות הרבות ולסודות העליונים, ועיכב את תקיעת השופר מפני נשמתו האובדת של יהודי אחד נידח!

נססה לתאר לעצמנו את הרגעים הנעלים שבין קריאת התורה לתקיעת שופר בבית המדרש שבסטולין.

מלך מלכי המלכים יושב על כיסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו. הקהל כולו עומד בציפייה דרוכה לצאת הרבי, מטהרים את נפשם ומזככים את נשמתם ומתכוננים בסילודין למצווה הגדולה, אך הצדיק, ברוח כתפיו מורה להמתין.

וכשם שממתינים בבית דין של מטה, כך ממתינים בבית דין של מעלה.

ימתינו המלאכים הנחפזים בחיל ורעדה, ימתינו מליצי היישר בסגורם על ישראל, ותמתין הפמליא של מעלה כולה לנשמה יהודית שנדרה מצור פמלתה. שמוא תעלה משאלו התחתיות שנפלה אליו...

ואף שכבר נזכרנו לראות שדחו חכמינו את תקיעת השופר לחלוטין במקום שיש חשש שיחליף יהודי את השבת בשוגג, יש לתלות את הדבר, משום שבשבת מתקיים טעם השופר שהוא לעורר ישנים משנתם, לדברי רבנו הרמב"ם, וגדול כוחה של השבת לשוב בתשובה, כמו שאמרו חז"ל (שבת קיח): "כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה כדורו של אנוש - מוחליל לו".

ובאר הרב הקדוש רבי לוי יצחק מברדיטשוב ז"ע"א בספרו 'קדושת לוי' (פר' כי תשא), שכאשר יהודי עובר עבירה הוא נפרד משרוש החיים ופוגם בנשמתו, אבל כשמוגיעה קדושת השבת, מאיר הקדוש ברוך הוא הארה גדולה מהעולמות הגנוזים על נשמתו, ועל ידי כך יכולה היא לחזור לשרשה. וכפי שאמרו חכמינו (ב"ר כב ג'), שאחרי שחטא קין פגש בו אדם הראשון ושאלו: מה נעשה בדיןך? אמר קין: עשיתי תשובה ונתפשרתי עם קוני. התחיל אדם הראשון לטפוח על פניו בצער, ואמר: כך היא כוחה של תשובה! ואני לא הייתי יודע...

מיד עמד אדם הראשון ואמר 'מזמור שיר ליום השבת' (תהלים צב א).

וטעם קריאתו של אדם הראשון 'מזמור שיר ליום השבת' בעת שהתפעל מכוחה של התשובה, הוא משום ששבת היא שרש התשובה, וביום קדוש זה שבת נשמת היהודי אל קדושתה המקורית ומזדככת. כך רמז גם הרב הקדוש רבי חיים מטשעבין ז"ע"א בספרו 'סידורו של שבת' (ח"א שורש א ענף ד' ע"ה יא), שבת 'שבת' היא ראשי תבות 'שבת בו תשוב'.

ולעניננו, גם כאשר נדחית תקיעת שופר מפני חשש חילול שבת, היא נדחית רק על סמך כוחה של השבת לעורר לתשובה במקום כוחו של השופר.

אין זה דבר פשוט לדחות את התקיעות המעוררות לתשובה ומביאות לכפרה, ואף על פי כן נטל הצדיק מסטולין על כתפיו את השלכות דחית תקיעת השופר במשך זמן כה רב, בעבור יהודי אחד שתעה מדרך אבותיו, מגודל אהבת ישראל העצומה שפעמה בקרבו.

